

Söker sanningen

– minnet av massakern i Acteal

I mayabyn Acteal i Chiapas, södra Mexiko, begicks en massaker den 22 december 1997, då 45 kvinnor, män och barn mördades. De drabbade tillhörde mayafolket tzotzil, och var medlemmar i den pacifistiska organisationen Las Abejas. Fortfarande har inte en tillfredsställande utredning gjorts.

Enligt maya indianernas skapelseberättelse, så som den finns nedtecknad i verket Popol Vuh någon gång i mitten av 1500-talet, berättas det om hur ordet, idén, blev till liv. Gudarna satte sig ned för att i harmoni och endräkt diskutera människan och hennes tillblivelse. I teorin visste de redan hur de ville att hon skulle se ut, men varje gång de skapade henne, till exempel ur jord och lera, så blev hon otjänlig. Ingen av de människor som gudarna skapade uppfyllde kriterierna på mänsklighet som de hade på henne från sinnevärlden.

Hur de än diskuterade, lyssnade, väntade, kontemplerade och visade tålmod, så frambar hon gång på gång defekter som inte kunde godtas av gudarna. Inte förrän hon fjärde gången skapades, och den här gången av majs, kunde hon äntligen uppfylla kriterierna för människa. Människan diskuterades fram av mayagudarna. Ordet lekte fram henne ur majsen och klädde henne i den kropp, som hon bär ännu idag. Därför kallar maya indianerna sig för "majsens människor".

Mot det trolskt folkloristiska och i västerländska ögon arkaiskt mytiska

Chiapas ställs ett knivskarpt utmejslat tredjevärldssamhälle med fattigdom, förtryck och uteblivna fri- och rättigheter som vardag. I denna brutala och sagobefriade verklighet är majsen inte längre en spirituellt råvara, som hjälper maya indianen att se sitt förhållande till naturen och universum, utan ett vapen som används mot den sista beståndsdel i den neoliberala "näringskedjan".

USA:S MAJSIMPORT

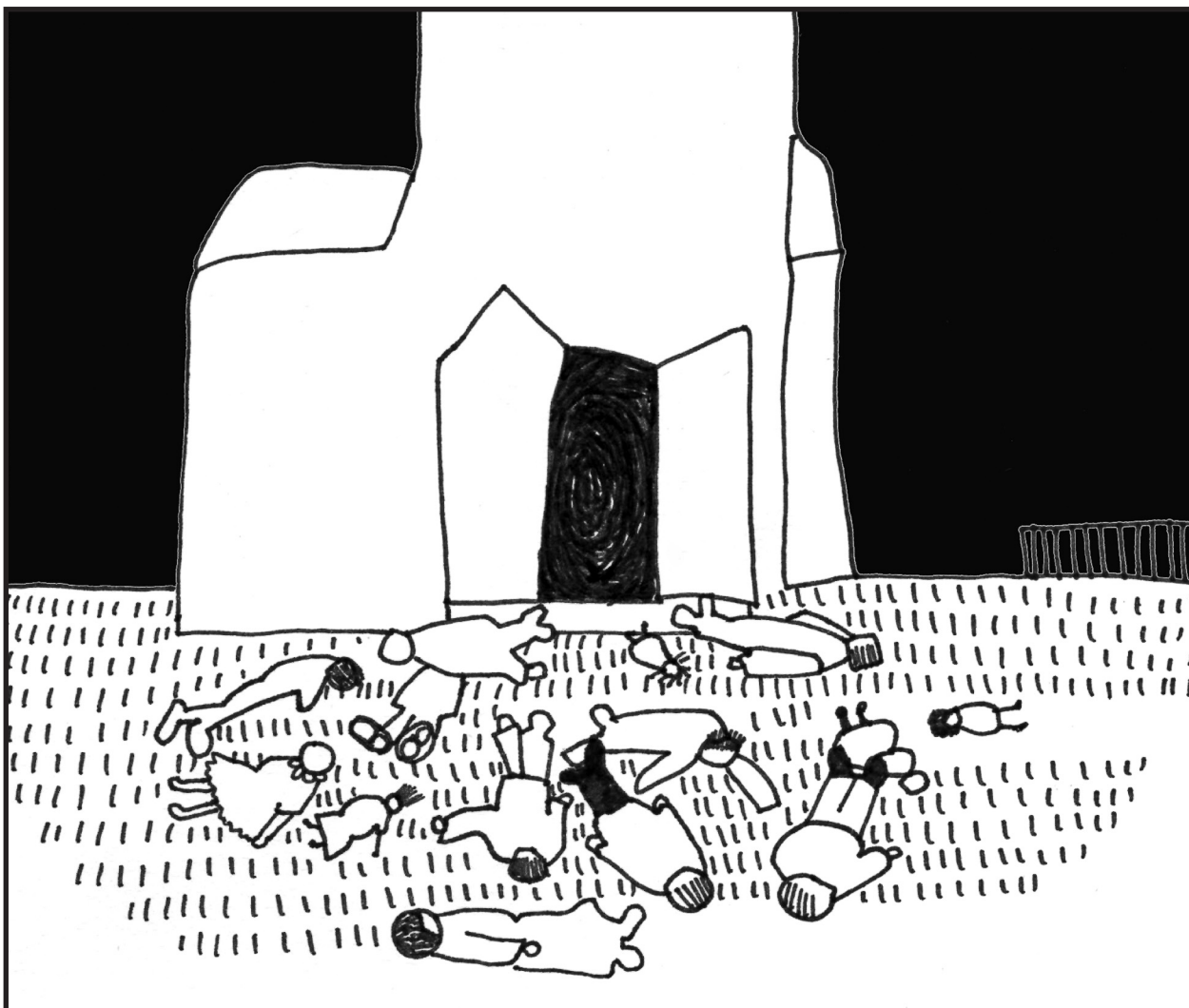
Under president Miguel de la Madrids regeringsstyre träder Mexiko 1982 in i den USA-styrda eran av neoliberala reformer och elimineringen av landets tullar, som ditills skyddat den inhemska marknaden. Systemskitet uppbackades 1994 med Mexikos inträde i det nordamerikanska frihandelsavtalet NAFTA. Majsen, maya indianernas huvudsakliga produktionsgröda, varifrån de får sitt huvudsakliga näringsintag i det självhushåll de lever i, blev en handelsvara i storpolitiken och dess spirituella värde offrades för grovkapitalismens spelregler.

Enheten, som varit honnörsordet ända sedan mayagudarna satte sig för att skapa den första människan på den jord de skapat och som de varit så stolta över, splittrades genom dustintals utvecklingsprojekt och andra ekonomiska regeringsstöd med siktet inställt på att framförallt reformera det förlegade jordbruket, och att få den "improduktiva bakåtsträvande" indianen att överge en nationalekonomiskt olönsam majsproduktion.

I den fas som NAFTA-avtalet inträdde i den 1 januari 2008 förutspås majsimporten från USA få ohämmade proportioner, som snabbt kommer att slå ut den inhemska mexikanska majsproduktionen, som blir försvarslös inför de låga dumpningspriserna på den konkurrerande genmodifierade amerikanska majsen. Utöver accelererad urbanisering och migration som andra effekter av inträdet i frihandelsavtalet kom militariseringen och paramilitariseringen efter zapatistupproret, som sammanföll med NAFTA-inträdet, att även slå hårt mot maya indianernas enhetskultur. Byar och samhällen inverterade sin enhet och sökte nya allianser, där paramilitärerna tornade upp som nya identitetspelare.

MARDRÖM BLIR VERKLIGHET

Drömmarna, viktiga verktyg i tydandet av människans harmoni med naturen och med henne själv, förändrades radikalt och blodigt den 22 december 1997. Natten till den 22 december säger legenden att Alonso drömde att morgondagen skulle sluta i gråt och död. Mardrömmen blir till sanning och under morgonen den 22 december träder ett hundratal beväpnade civila in i samhället Acteal i Chiapas högland och dödar 45 personer under en fem timmar lång och oavbruten massaker. Polis och armé tillkallas men de anländer till platsen först efter massakern för att, enligt vittnesberättelser, ta hand om de döda kropparna som de sedermera gömmer undan i en massgrav.

Offren för massakern tillhör den zapatistsympatiserande pacifistiska organisationen Las Abejas, som betyder "bina" efter en religiös symbolik, där bina ses som Guds folk, bidrottningen som Gud och honungen som freden, paradiset på jorden. Las Abejas ses som zapatistkollaboratörer och massakern ses som en hämnd för att de vägrat hörsamma paramilitärernas krigshets mot zapatisterna.

Det som närmast liknade en avrättning av främst bedjande kvinnor och barn sätter Chiapas på kartan för andra gången på några år. Massakern förser det mänskliga rättighetsvänliga och förstavärlden-aspirerande Mexiko med en brutal image och den misslyckas i sitt uppsåt att skicka en varningssignal till de rebelliska upprorsmakarna. Chiapas nutidshistorias mest visuella martyrer har skapats genom ett plågsamt

och blodigt självmål av den regeringsstödda motrevolten.

Chiapas magiska realism tar fram surrealistiska undertoner genom massakern i Acteal. Visserligen råder sedan 1994 ett lågintensivt krig i delstaten, som dock aldrig officiellt erkänns som ett sådant, men aldrig har landet drabbats av en massaker som gör så djupa sår i samhället och aldrig har en massaker drabbat så flagrant, aldrig har en massaker så brutalt överskridit alla tänkbara numeriska rekvisit för uppfyllandet av kriterierna för brott mot mänskligheten.

DJUP EKONOMISK KRIS

Året för massakern är Mexiko ett land som, efter en djup ekonomisk kris då peson kraschar och skjuter bruttonationalprodukten i sank, påbörjar en kräftgång upp ur sin finansiella avgrund. Det agrara Mexiko längtar

efter en modernisering och positiv industrialisering med NAFTA-inträdet och internationella valutafonden IMF:s rekommendationer som rättesnöre.

Regeringen är fullkomligt övertygad om att den nya politiken inte kommer att leda till fördjupade strukturella orättvisor utan snarare kommer att skapa ett ekonomiskt eldorado vad tiden lider. Och tiden lider, liksom mer än hälften av Mexikos befolkning som enligt FN:s utvecklingsfond UNDP klassas som fattiga eller extremt fattiga.

En annan tolkning av verkligheten visar på att Mexiko, en komplex värld långt borta från den magiska realismens horisont, inte alls är det mysiga, homogena samhälle som många önskar framställa det som, utan ett land i krig. De federala och delstatliga regeringarnas krig mot zapatisterna skakar rejält om självbilden under några blodiga dagar i

januari 1994, innan armén med fantasilös repressiv teknik, tidigare väl beprövad i Vietnam och Guatemala, försöker ta bort vattnet från fisken, det vill säga kväsa allt civilt stöd till rebellerna. De mer konkreta effekterna av den långsamma utnöttningsstrategin mot zapatistgerillan och dess sympatisörer är de mer än 20 000 internt fördrivna flyktingar, tusentals döda och ett söndertrasat socialt skydds nät.

Samtidigt pågår fredssamtal mellan regerings sidan och zapatisterna som kulminerar i ett fredsavtal i februari 1996 vilket båda

Acteal". Flera oberoende undersökningar och analyser pekar kategoriskt ut regeringen som inte bara anstiftare utan även medlöpare till massakern. Den federala regeringen anklagas för att ha organiserat, utbildat och upprätthållit paramilitariseringen av området kring Acteal där zapatisterna och deras sympatisörer har ett av sina starkaste säten, samt för att ha givit direktiv till och sanktionerat massakern. Den politiska kostnaden för massakern blir så småningom hög för regeringen, både utrikespolitiskt där till exempel alla europeiska länder starkt fördömer händelsen, men även inrikespolitiskt. Regeringssekreteraren, Chiapas guvernör och andra i ledande positioner inom till exempel polisväsendet tvingas att avgå.

U p p e m o t hundra "paramilitärer" fångas och döms sedermera på dubiösa grunder till mångåriga straff. En grundlig och transparent undersökning av omständigheterna till fallet görs aldrig.

Las Abejas har under alla år protesterat mot den straffrihet som de anser råda i kölvattnet av dödsckjutningarna och menar att de faktiska och intellektuella aktörerna med den dåvarande presidenten Ernesto Zedillo och kadern kring honom inom polisen och armén måste ställas inför rätta.

Inför högtidlighållandet av minnet för massakern förra året, 2007, lovade Chiapas nye guvernör Juan Sabines Las Abejas att instifta en ny kommission som opartiskt och djupgående skall undersöka fallet. Actealmassakern har under de senaste åren fått sällskap av ytterligare mänskliga rättighetskatastrofer och demokratiska haverier som i delstaten Oaxaca och i Atenco. Båda de här fallen har tillsammans skördat tiotals civila dödsoffer men har framför allt kommit att vittna om den extrema polisbrutalitet som råder i landet liksom den alltmer endemiska och fullkomligt nyckfulla straffriheten.

President Felipe Calderons nya regim har visat stark ovilja att följa internationella och för den delen nationella kriterier för uppfyllandet av fundamentala mänskliga rättigheter. Rädslan att besudla Mexikos rykte i världen har gjort honom oförmögen att ta itu med de djupgående demokratiska värdegrunder som verkar ha gått förlorade i landet, hävdar politiska bedömare. Att Chiapas delstatsregering nu väljer att visa upp en fasad av god vilja för att luckra upp marken kring Actealmassakern, fragmenteras som bevis för en nytänd vilja att respektera mänskliga rättigheter. Tvärtom visar ständigt nya rön att Chiapas är på väg mot en ny militär och paramilitär offensiv.

HÅLLER MINNET VID LIV

Den 22 i varje månad hålls en minnesgudstjänst i Acteal för alla de som föll offer för massakern och för alla som faller offer för våld, död och orättvisor i landet. 2007 lanserade Las Abejas kampanjen för högtidlighållandet av tioårsminnet av massakern och i en kommuniké från den 22 augusti gör Las Abejas en referens till Popol Vuh som de säger får dem att minnas vilka de är och hur de måste arbeta för fred, rättvisa och harmoni.

"Vi vill här återberätta hur tvillingarna Junajpu och Ixbalanqué kämpade mot undervärldens krafter, makthavarna från Xibalba, som inte lät folket leva i fred och harmoni. Det var därför som tvillingarna beslöt sig för att nedstiga till undervärlden och besöka herrarna över Xibalba och för att kämpa mot dem, för att det till slut skulle kunna uppdagas att de här mörkrets tjänare är de som mördade tvillingarna Junajpus och Ixbalanqués föräldrar. Under sin mission var de tvungna att gå igenom ett antal prov och genom att offra sina liv lyckades de göra slut på rättslösheten." Det är därför tiden nu har kommit för Las Abejas att ta sig till undervärlden, och de avslutar sin kommuniké: "och det vi kallar för undervärlden är det som är ockult, det som är otydligt. Undervärlden är det vi kallar för rättslighet."

Tatjana Markus

parter skriver under. Den lågintensiva krigsföringen träder dock in i ett av sina mer högintensiva skeden med paramilitarisering i djungelområdet och sedan även i högländet.

REGERINGEN ANKLAGAS

Området kring Acteal fylls månaderna före massakern med vapen, division och polarisering. Ryktesspridning, mistro, hundratals döda och 4 000 internt fördrivna flyktingar är saldot för kriget i högländet. Ett regeringsstyrt laboratorium har installerats för att bedriva motrevolt och en våldsspiral har eskalerat utanför sina ramar och proportioner. Från regeringshall bemöts den här bomben, som alla hoppas och ber inte ska detonera, med tystnad. Det råder officiellt även fred i Mexiko.

Efter massakern inleds ett politiskt potpurri av förslag, teser och förklaringar till massakern och "vägen till